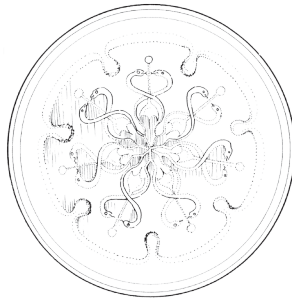

Rudolf Steiner

**Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ
ΖΩΝΤΑΝΩΝ & ΝΕΚΡΩΝ**

Μετάφραση: Γαβριήλ Πανάγος

ETRA PUBLISHING

Τίτλος:

Η σύνδεση μεταξύ ζωντανών & νεκρών

Τίτλος πρωτοτύπου:

Die Verbindung zwischen Lebenden und Toten (GA) 168

Ομιλητής: **Rudolf Steiner**

Μετάφραση : Γαβριήλ Πανάγος

Επιμέλεια έκδοσης: Γερασιμος Κατραμάδος

Εξώφυλλο: Anne Francois Louis Janmot

ISBN: 978-960-6830-47-1

Εκδόσεις ETRA®

Ευεργετών 7, Π. Φάληρο, 17563

τηλ/fax: 210 9811753

www.etra.gr, e-mail: etrapublishing@gmail.com

Το βιβλίο αυτό αποτελεί σύνθεση διαλέξεων που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες πόλεις το 1916 την περίοδο του πρώτου παγκόσμιου πολέμου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ζωή μεταξύ θανάτου και νέας γέννησης: Η εγώ-συνείδηση μετά το θάνατο. Η πορεία του πεθαμένου διαμέσου του αιθερικού και αστρικού κόσμου. Συνδέσεις μεταξύ ζωντανών και πεθαμένων. Η ζωή των χρωμάτων. Η ζωή των σκέψεων του πεθαμένου. Ο ζωγραφικός πίνακας της πτώσης του ζωγράφου Bertram. Απώλεια της έννοιας της αλήθειας με τη σημερινή υλιστική κοσμοθεώρηση.
Αμβούργο, 16 Φεβρουαρίου 1916 σελίδα 11

Τα μέλη της οντότητας του ανθρώπου μεταξύ θανάτου και νέας γέννησης: Θάνατος ως νίκη του πνεύματος. Ο πίνακας της ζωής. Δυνάμεις όσων πέθαναν νέοι (το ατύχημα του παιδιού). Η ζωή των πεθαμένων στον κόσμο των επιδράσεων. Πλάνες υλιστικής θεωρίας της κληρονομικότητας. Πνεύμα και ψυχή στη φιλοσοφία. Vaihinger, Mauthner. Ο πίσω εγκεφαλικός λοβός των εγκληματιών. Αύξηση του υλισμού στον πνευματισμό. Ο πίνακας του Bertram. Κάρμα της ανθρωποσοφικής κίνησης.
Κάσσελ, 18 Φεβρουαρίου 1916 σελίδα 49

Για το συμβάν του θανάτου και τα γεγονότα τη μεταθανάτιο περίοδο: Immanuel Hermann Fichte, Troxler. Η συνείδηση των πεθαμένων. Ο «κοίλος χώρος». Το πανόραμα της ζωής. Η αναδρομική βίωση μετά το θάνατο. Παλαιά πνευματικότητα και σημερινός υλισμός.
Λειψία, 22 Φεβρουαρίου 1916 σελίδα 83

Πώς μπορεί να ξεπεραστεί η ψυχική ένδεια του παρόντος; Νοητική ψυχή και ψυχή συνείδησης. Αύξηση του ατομικισμού. Κοινωνική κατανόηση, ελευθερία σκέψεων, γνώση του πνεύματος, οι στόχοι της 5ης εποχής. Μπροσούρα του F. Mahling: «Ο κόσμος των σκέψεων των μορφωμένων».
Ζυρίχη, 10 Οκτωβρίου 1916 σελίδα 113

Καρμικές επιδράσεις: Πεπρωμένο του ενός και κάρμα της ανθρωπότητας. Χρονικές συνθήκες στον πνευματικό και στο φυσικό κόσμο. Η σημασία των ιδεών της πνευματικής επιστήμης για τη ζωή μετά το θάνατο. Βίαιος θάνατος. Συμπτώσεις. Απειλητική ψυχική ξήρανση της Γης. Απειλητική ασυνέπεια των σκέψεων. Μπροσούρα ενός θεολόγου. (A. W. Hunzinger).

Ζυρίχη, 24 Οκτωβρίου 1916

σελίδα 149

Η σύνδεση μεταξύ ζωντανών & νεκρών: Οι επιδράσεις των υπεραισθητών κόσμων, δηλαδή του στοιχειακού, ψυχικού και πνευματικού, στη φυσική ανθρώπινη ζωή. Συμπάθεια και αντιπάθεια. Το αιθερικό μας σώμα και το ομόλογό του μετά το θάνατο. Άριμαν και Εωσφόρος. Επιδράσεις των νεκρών στις πεποιθήσεις των ζωντανών (Γκαίτε).

Βέρνη, 9 Νοεμβρίου 1916

σελίδα 183

Η σχέση του ανθρώπου με τον πνευματικό κόσμο: Ωθήσεις των νεκρών στον κόσμο των ζωντανών. Ο Παύλος σχετικά με την αμαρτία. Άριμαν και Εωσφόρος. Η ψυχανάλυση. Άνθρωπος και κόσμος ως προς το μέτρο και τον αριθμό. Γκαίτε. Η σχέση του ανθρώπου προς τον Χριστό.

Ζυρίχη, 3 Δεκεμβρίου 1916

σελίδα 211

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΕΣΕΙΣ που αποφασίσατε να μελετήσετε το παρόν βιβλίο, είτε από περιέργεια, είτε από κάποια ενδόμυχη ανάγκη, θα πρέπει να ξέρετε ότι το έργο αυτό θα κατανοηθεί σωστά, αν έχετε μελετήσει άλλα βασικά έργα του Ρούντολφ Στάνιερ και ειδικά το «**Απόκρυφη Επιστήμη**». Πολλούς θα βοηθήσει επίσης το έργο «**Θεοσοφία**» του ίδιου. Μελετώντας αυτά τα έργα χωρίς προκατάληψη και παρατηρώντας μετά τον εαυτό σας και τον κόσμο, φθάνει κάποτε η στιγμή που πειθόσαστε για τις ίσως πρωτόγνωρες και ασυνήθιστες απόψεις που περιγράφονται. Οι απόψεις αυτές και το παρόν βιβλίο στηρίζονται σε πνευματική έρευνα και συνιστούν τη λεγόμενη **πνευματική επιστήμη**. Όσοι πάλι απορρίπτετε εκ των προτέρων την εκδοχή, ο άνθρωπος ως πνευματική ατομικότητα να ζει περισσότερες φορές ως άνθρωπος πάνω στη Γη, σας προτείνω να διαβάσετε το έργο που έχει ως τίτλο την ερώτηση: «Ζούμε μόνο μια φορά;» (Εκδόσεις: Τρόπος ζωής). Αν πάλι αρχίσετε να μελετάτε το παρόν έργο χωρίς την προτεινόμενη προετοιμασία, δώσατε προσοχή στα ακόλουθα για να μπορείτε να κατανοείτε ορισμένους όρους που θα συναντήσετε, όπως τουλάχιστον εννοούνται εδώ.

Αρχικά πρέπει να έχετε υπ' όψη σας ότι η πνευματική επιστήμη έχει ως βάση δύο αξιώματα, με την ίδια έννοια όπως τα αξιώματα στα μαθηματικά.

1) Πέραν του κόσμου που μπορείτε ν' αντιληφθείτε με τη βο-

ήθεια των αισθητηρίων οργάνων σας ή με τεχνητά όργανα (επιστημονικά όργανα) ως προέκταση των αισθήσεων και πέραν των συμπερασμάτων που θα βγάλετε σκεπτόμενοι πάνω σ' αυτά που παρατηρείτε έτσι, υπάρχει ένας άλλος, διαφορετικός κόσμος πολύ πιο ποικίλος από τον προηγούμενο, πνευματικής υφής. Σ' αυτόν τον άλλον κόσμο βρίσκονται οι αιτίες του κόσμου που παρατηρούμε με τις σωματικές αισθήσεις.

- 2) Ο άνθρωπος έχει ικανότητες σε λανθάνουσα κατάσταση για ν' αντιληφθεί τον άλλον, τον πνευματικό κόσμο. Μπορεί όμως να καλλιεργήσει και ν' αναπτύξει αυτές τις ικανότητες.

Αυτός ο διαφορετικός, άυλος κόσμος, αναλύεται επί μέρους σε στοιχειακό ή αιθερικό, ψυχικό και πνευματικό.

Περί της οντότητας του ανθρώπου

Ο άνθρωπος αποτελείται από το υλικό φυσικό σώμα, το οποίο για πολλούς θεωρείται η μοναδική πραγματικότητα. Το σώμα όμως αυτό διατηρείται στη ζωή από ένα σύμπλεγμα οργανωτικών δυνάμεων, μη προσιτών με τις αισθήσεις και τα επιστημονικά όργανα. Αυτό το σύμπλεγμα έχει μια συνοχή και μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε πάλι ως σώμα και στην πνευματική επιστήμη ονομάζεται: **αιθερικό σώμα**. Το υλικό φυσικό σώμα του ανθρώπου διακατέχεται από το αιθερικό σώμα, το ίδιο όμως συμβαίνει στα φυτά και τα ζώα. Με το θάνατο το υλικό φυσικό σώμα μένει χωρίς το αιθερικό σώμα και αμέσως αρχίζει η διάλυσή του. Ο άνθρωπος κλείνει μέσα του επιπλέον έναν κόσμο ορέξεων, ορμών, πόθων, παθών, ενστίκτων και συναισθημάτων. Πρόκειται γι αυτό που ονομάζου-

με ψυχικό μέρος, μ' αυτό ασχολείται κυρίως η ψυχολογία. Μ' αυτό το μέρος ο άνθρωπος αισθάνεται, νιώθει, ωθείται προς τη μία ή την άλλη πράξη, αισθάνεται τον εαυτό του ότι ανήκει στο είδος άνθρωπος. Αυτό μπορεί επίσης να ονομαστεί σώμα, άυλο βέβαια, και το ονομάζουμε κατά κάποια παλιά ορολογία: **αστρικό σώμα**. Το κάθε ζώο επίσης έχει το δικό του αστρικό σώμα. Αυτό όμως που κάνει τελικά τον άνθρωπο, άνθρωπο είναι ο πνευματικός πυρήνας που βρίσκεται μέσα του, ο πυρήνας της ψυχής του, που δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα της αυτοσυνείδησης και αυτογνωσίας. Ο κάθε άνθρωπος έχει το δικό του πνευματικό πυρήνα, τον οποίο χαρακτηρίζουμε με τη λέξη: **εγώ**. Με τη λέξη εγώ δεν εννοείται βέβαια ο εγωισμός αλλά αυτό που κάνει τον κάθε άνθρωπο διαφορετική πνευματική οντότητα.

Ο άνθρωπος λοιπόν αποτελείται από **φυσικό σώμα** που έχουν και τα ορυκτά, από **αιθερικό σώμα** που έχουν και τα φυτά, από **αστρικό σώμα** που έχουν και τα ζώα, επιπλέον ο κάθε άνθρωπος είναι ένα διαφορετικό **εγώ-ον**. Τα ορυκτά έχουν μόνο φυσικό σώμα, τα φυτά φυσικό και αιθερικό, τα ζώα φυσικό, αιθερικό και αστρικό.

Τα παραπάνω δίνονται εδώ έτσι χονδρικά για να γίνει κατανοητή η ορολογία αυτή που θα συναντήσετε στο παρόν βιβλίο. Μια πολύ εμπειριστατωμένη ανάλυση περί της οντότητας του ανθρώπου δίδεται στο βιβλίο «Θεοσοφία» του Ρούντολφ Στάινερ (εκδόσεις Κέδρος).

Πρέπει να έχετε υπ' όψη σας ακόμη, αγαπητοί αναγνώστες, ότι τα κείμενα του παρόντος βιβλίου προέρχονται από διαλέξεις που έδωσε ο Ρούντολφ Στάινερ σε ομάδες ανθρώπων που του το ζήτησαν σε διάφορες πόλεις. Οι άνθρωποι

αυτοί είχαν ήδη μελετήσει τα έργα που προτείνονται εδώ για προετοιμασία, μερικοί είχαν παρακολουθήσει κι άλλες διαλέξεις και αρκετοί απ' αυτούς συνεργαζόντουσαν για τις πρακτικές εφαρμογές από αυτήν την αναφερόμενη εδώ πνευματική επιστήμη ή ανθρωποσοφία όπως ονομάστηκε επίσης. Οι διαλέξεις αυτές καταγράφηκαν με στενογραφία (δεν υπήρχαν μαγνητόφωνα τότε), έγιναν παραβολές και μετά τυπώθηκαν. Επειδή ο ίδιος ο Ρούντολφ Στάινερ δεν πρόλαβε να ελέγξει τα κείμενα, ζήτησε να αναφέρεται στην αρχή κάθε βιβλίου που προέρχεται από διαλέξεις του ότι πιθανόν να έχει κάποια λάθη. Μάλιστα ήταν της γνώμης ότι υπάρχουν διαφορές του προφορικού από τον γραπτό λόγο στην έκφραση και αρχικά δεν ήταν σύμφωνος να τυπωθούν οι διαλέξεις του σε βιβλία, επειδή όμως το ζήτησαν πολλοί, δέχθηκε με τον όρο ν' αναφέρεται ότι πρόκειται για διαλέξεις και η πιθανότητα λαθών. Βέβαια από τότε οι διαλέξεις αυτές επανεκδόθηκαν αρκετές φορές και μελετήθηκαν από ανθρώπους που έχουν εμβαθύνει στην πνευματική επιστήμη (ανθρωποσοφία) και ελπίζουμε τα πιθανά λάθη να έχουν κατά το πλείστον διορθωθεί.

Και κάτι τελευταίο ακόμη. Όσα αναφέρονται δεν αποτελούν συμπεράσματα από μελέτη διαφόρων φιλοσοφικών έργων αλλά είναι αποτελέσματα πνευματικής έρευνας. Στα γραπτά έργα «Απόκρυφη επιστήμη» και «Πώς αποκτάται γνώση των ανωτέρων κόσμων» εξηγείται ο δρόμος που ακολουθείται για μια τέτοιου είδους έρευνα.

Γαβριήλ Πανάγος

Η ΖΩΗ ΜΕΤΑΞΥ ΘΑΝΑΤΟΥ & ΝΕΑΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ

Αμβούργο, 16 Φεβρουαρίου 1916

ΘΑ προσπαθήσουμε να διεισδύσουμε σκεπτόμενοι, όσο αυτό είναι δυνατό, σ' εκείνους τους κόσμους, οι οποίοι είναι κλειστοί στη γνώση που στηρίζεται στις συνήθειες αισθήσεις. Στην πορεία των ετών θα πρέπει να έχουμε συνηθίσει στην ιδέα ότι ο κόσμος, στον οποίο βρίσκεται ο άνθρωπος, όταν είναι εγκλεισμένος στο φυσικό του σώμα, αποτελεί ένα ελάχιστο μέρος του συνολικού πραγματικού κόσμου. Λόγω του ότι συναντιόμαστε τόσο σπάνια, δεν μπορούμε ειδικά σε αυτές τις συναντήσεις να εξηγήσουμε τα πάντα, να τα εξηγήσουμε ριζικά. Από άλλες συναθροίσεις μας και από τα βιβλία μας θα πρέπει να ξέρουμε ότι είναι τεκμηριωμένα αυτά που θα αναφερθούν σ' αυτές τις συναντήσεις που είναι κάπως σπάνιες. Γιατί έχουμε την ανάγκη να μάθουμε ειδικά σε τέτοιες συναντήσεις σημαντικά και ουσιώδη για τον αναφερόμενο πραγματικό κόσμο που συμπεριλαμβάνει το φυσικό και τον πνευματικό κόσμο.

Από τότε που βρεθήκαμε εδώ την τελευταία φορά συνέβησαν διάφορα μέσα στους κύκλους που καλλιεργείται η πνευματική μας επιστήμη. Ένας μεγάλος αριθμός αγαπητών φίλων πέρασαν από τις πύλες του θανάτου. Επίσης από το ξεκίνημα αυτής της δύσκολης εποχής του πολέμου πέρασαν από την πύλη του θανάτου φίλοι που είναι υποχρεωμένοι να

συμμετέχουν στα μεγάλα γεγονότα. Αυτό σημαίνει ότι οι ίδιοι και μέσα στον κύκλο μας έχουμε αγγιχτεί από το μεγάλο πνευματικό κόσμο, όταν ψυχές, οι οποίες βρισκόντουσαν μεταξύ μας, εισήλθαν σ' αυτόν τον πνευματικό κόσμο μετά την εναπόθεση του σώματός τους. Είναι μέσα στον τρόπο σκέψης που πηγάζει από την πνευματική επιστήμη μας ότι για εμάς αυτές οι ψυχές, οι οποίες τώρα εγκατέλειψαν το φυσικό επίπεδο και εισήλθαν σ' έναν άλλο κόσμο, μένουν δεμένες μ' εμάς, όπως ήταν δεμένες μ' εμάς, όταν ακόμη μας κοίταζαν με τα φυσικά μάτια και μπορούσαν να μας μιλούν με τα μέσα του φυσικού σώματος.

Ακριβώς όταν προσεγγίζουμε τον κόσμο που περιλαμβάνει τους πεθαμένους μας, τότε γνωρίζουμε σε τέτοιες στιγμές που πλησιάζουμε τις ψυχές των ονομαζόμενων πεθαμένων το πιο συγκλονιστικό, το οποίο πρέπει να καταλήξει στην ψυχή μας, αν αυτή η ψυχή προσπαθεί να κοιτάξει πέραν από τη δίοδο που μας χωρίζει από τον πνευματικό κόσμο και να εισέλθει στον κόσμο που μπορεί να γίνει ορατός μόνο στην ασώματη κατάσταση της ψυχής. Και ίσως θα βρείτε κατανοητό ότι από τότε που ειδωθήκαμε διαφόρων ειδών αισθήματα διαπέρασαν ειδικά την ψυχή μου κατά τη διάρκεια του έτους και από αυτά τα αισθήματα θα ηχήσουν τα λόγια που έχουμε ν' ανταλλάξουμε σήμερα.

Ειδικά τον τελευταίο χρόνο ανέφερα στους φίλους μας ότι η καλή εμπιστοσύνη εκείνου που διαβλέπει τις συνθήκες της ύπαρξης μπορεί ουσιαστικά ν' αυξηθεί, αν ξέρει ότι αυτοί που πέρασαν από την πύλη του θανάτου και που ήταν και εδώ πιστές συνεργαζόμενες ψυχές, συνεχίζουν το ίδιο και μετά το θάνατο. Έτσι λοιπόν δεν χάνουμε για συνεργάτες μας εκείνες τις ψυχές, οι οποίες είχαν αποκτήσει κατανόηση για την